

Toespraak Hendrik Boot. SHSJZ-Herdenking 100923 Bronbeek

Dames en heren,

Mijn zus en ik zijn na de oorlog geboren met een Hollandse stamboom zonder Indisch bloed. We hebben de oorlog in Zuidoost-Azië niet meegemaakt of familieleden verloren.

Ik ben daarom vereerd dat Heiko Roelfsema mij toch uitnodigde, met de verwijzing naar mijn boek: "Scheepsrampen en Jappenkampen", om over het leven van mijn vader te spreken en over de invloed van zijn verhaal op ons eigen leven en dat van de kinderen.

Wij krijgen allemaal iets mee van onze ouders en generaties daarvoor, je bent je er vaak niet van bewust, maar het is er wel. Het lijkt ingebakken in je genen maar ook in je opvoeding en je omgeving. Traumatische gebeurtenissen, zoals in de Tweede Wereldoorlog, laten sporen na, soms diep onder het oppervlak als een onderzeeër die wacht op zijn prooi.

Ouders spraken er niet vaak over omdat het slechte herinneringen bovenbracht. Ze wilden ons er niet mee belasten. Laten rusten, zoals een zeemansgraf, het leven oppakken en doorgaan, was hun credo. Maar soms dook die onderzeeër toch weer op en vuurde een niet te missen torpedo vol nare belevenissen af.

Mijn vader, Cor Boot, 18 jaar oud, ging twee jaar voor de oorlog, varen bij de Stoomvaart Maatschappij Nederland op de lijndienst naar Nederlands-Indië. Op 25 mei 1941, varende van Australië naar Engeland, vuurde een Duitse onderzeeër voor de kust van Liberia een torpedo af en die was raak; 15 minuten en het schip was onder de golven verdwenen.

Gelukkig wisten de schipbreukelingen, waaronder mijn vader, de kust te bereiken. Na een zware tocht door de oerwouden bereikten ze Freetown in Sierra Leone en vandaar reisden zij via Kaapstad naar het nog vrije Nederlands-Indië.

Die vrijheid duurde kort. Ook Japan was op oorlogspad. Soerabaja, waar mijn vader verbleef, werd gebombardeerd. Japanse troepen veroverden in maart 1942 de hoofdstad Batavia, het huidige Jakarta. Ontsnappen was voor de meesten niet mogelijk. Japanse schepen en vliegtuigen vielen de havens en schepen aan.

Kort na de capitulatie werden alle mensen met blanke voorouders opgesloten in kampen; vrouwen en mannen apart. Ook mijn vader werd opgepakt; een reeks jappenkampen over heel Java volgde.

De 10e Bataljonskazerne van het KNIL in Batavia was de laatste. Het was een doorgangskamp dat op afroep dwangarbeiders leverde voor arbeid overzee. Duizenden

gevangenen werden van hieruit, met één van de 277 Hellship-transporten, vervoerd om te werken aan spoorlijnen, vliegvelden, in mijnen en op scheepswerven tot in Japan toe.

In september 1944 lag in Tandjong Priok, de haven van Batavia, een roestig oud vrachtschip aan de kade; de Junyo Maru. Samen met meer dan 6.500 lotgenoten werd mijn vader aan boord gedreven.

Varend langs Sumatra dook op 18 september een Engelse onderzeeër op die met twee torpedo's een einde maakte aan de laatste reis van velen. Mijn vader wist zich twee dagen op een plank drijvende te houden en werd alsnog opgepikt door de Japanners.

De schipbreukelingen werden naar Padang vervoerd en geteld; 674 man en 200 romoeshas hadden het overleefd. Vrijwel direct gingen ze op transport naar Pakan Baroe, het oorspronkelijke doel. Daar was het begin van de 220 km lange spoorweg met bruggen, dwars door Sumatra, die met de hand moest worden aangelegd.

Bijna een jaar dwangarbeid onder gruwelijke werkomstandigheden volgde. Veel te zwaar werk, honger, dorst, ziekten en mishandelingen.

De atoombommen vielen en op 15 augustus 1945 capituleerde Japan; precies op de dag dat de spoorweg klaar was. Er zouden nooit treinen overheen rijden. Mijn vader was één van de 97 schipbreukelingen die ook deze hel maar te nauwer nood overleefde.

Op 6 Januari 1946 arriveerde hij weer in Amsterdam, bijna 27 jaar oud. Hij had Duitse en Japanse bombardementen overleefd, torpederingen van Duitsers en Engelsen, de jappenkampen en de gruwelen van de Pakan Baroe-spoorweg.

Wat doet dat met je, wat doe je dan, vraag je je af. Mijn vader besloot er nauwelijks over te praten, het ging het voorstellingsvermogen van anderen toch te boven, zo meende hij. En hij was niet de enige die zo dacht.

Begin augustus 1946, na slechts 7 maanden thuis, ging hij alweer naar zee, nauwelijks hersteld. Men had direct na de oorlog veel zeelieden nodig. Op de reizen werd hij geplaagd door malaria-aanvallen, hoofd- en rugpijn en andere ongemakken die zijn afschuwelijke herinneringen actueel hielden. Maar met varen ging hij door, 40 jaar lang.

Wat deed dit alles met ons als kinderen?

Als kind hadden nauwelijks een idee wat er gebeurd was. Er waren soms wel verhalen maar de context ontbrak. Over vreselijke dingen en gevoelens werd niet gesproken. En dat bleef zo.

En ja, als hij met verlof was, liepen gesprekken wel eens uit de rails en eindigden in verbaal geweld. Uitbarstingen van iets dat dieper zat. Nu ik erop terugkijk herken ik veel meer. We leerden met respect om te gaan met voedsel. Het bord leegeten "Lust ik niet, bestaat niet", geen restjes weggooien. Niet te veel praatjes aan tafel, respect voor het

gezag. Maar ook je gevoelens beheersen en niet laten merken wat je echt dwars zit, er niet over praten.

Soms kreeg ik een boek of knipsel toegestuurd met een briefje van mijn moeder in haar mooie handschrift. Ze schreef: "Papa heeft boekjes besteld over zijn torpedering en kamp Pakan Baroe. Kun je lezen wat hij zoal heeft meegemaakt, maar er zijn nog veel ergere dingen gebeurd door de Jappen, zegt hij". We lazen die boeken maar vroegen niet verder als we op visite kwamen; dat was een gewoonte geworden, dat deden wij niet.

Mijn zoektocht naar zijn verhaal begon na zijn overlijden in 2005. Vader werd 86 jaar. De basis was een interview dat hij in 1997 gaf voor het krantje van zijn machinistenschool. Voor het eerst lazen we in enkele A4-tjes de tijdstippen, plaatsen en gebeurtenissen uit de oorlog, maar zonder gruwelijke details, die wilde hij er niet in.

Na veel research heb ik zijn verhaal geschreven in mijn boek 'Scheepsrampen en jappenkampen'. Met dit verhaal in handen, besefte ik pas wat hij moet hebben doorgemaakt. Wonden waarmee hij heeft moeten leren omgaan maar vooral heeft weggestopt. De laatste jaren lukte dat niet altijd en werden zijn herinneringen hem soms de baas. Weer een reden om er niet over te praten.

Van echte familietrauma's ben ik me niet zo bewust. Het gaat te ver om al mijn problemen en die van de kinderen toe te schrijven aan opa en oma. Het is lastig om van goede en nare gevolgen terug te gaan naar de oorzaken. Maar het zou goed kunnen dat een hoog arbeidsethos, een burn-out, gevoeligheden, gezondheidsklachten en afwijkend gedrag toch wel een familiekwaaal zijn. Sommige zaken ontdek ik ook bij mijn kinderen, in positieve en negatieve zin.

Mijn vader was ook een goede opa, maar leerde zijn kleinzoontje wel tellen in het Japans, want dat moest iedereen op het dagelijkse appèl ook, zo zei hij.

Wij, kinderen en de kleinkinderen, zijn in een of andere vorm ook geraakt door die torpedo's van het verleden. Ook wij leerden de kunst om je lang genoeg drijvend te houden tot er een uitgestoken hand komt die je weer aan boord trekt. Het leven wordt veel aangenamer als je de klippen en onderzeeërs tijdig signaleert en zelf het initiatief neemt om een schipbreuk voor te zijn.

Na een stressvolle loopbaan heb ik evenwicht gevonden door het schrijven van het boek over het leven van mijn vader, waarbij ik veel antwoorden op mijn vragen vond. Na mijn pensionering vind ik nu als kunstenaar de rust in mijn atelier.

Dames en heren, wij hebben allemaal iets meegekregen van onze voorouders dat ons leven beïnvloedt, bewust en veel onbewust. Transgenerationele overdracht van oorlogstrauma's, noemen ze dat. Goed om te weten dat dat bestaat, erover te praten en een plek te geven en dus te leren leven met een oorlog die je niet hebt meegemaakt. Of toch eigenlijk wel?

Ik sta hier nu, ook namens mijn vader, Cor Boot, want hij heeft het toen gered, maar velen van zijn lotgenoten; vrienden, collega's en kampgenoten niet. Belast met zijn verleden kan ook ik hen met gevoel herdenken. Ik vergeet ze niet en houd de herinnering levend.

Ik dank u voor uw aandacht.